

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті наголошується на необхідності розвитку в учителя основної школи здоров'язберезувальної компетентності. Йдеться про необхідність побудови моделі розвитку зазначеної компетентності. Аналізуються погляди науковців щодо порушеної проблематики. Запропоновано теоретичну модель розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителя основної школи в системі післядипломної освіти, що складається з визначених етапів: цільовий, концептуальний, організаційно-діяльнісний, діагностувальний. Окреслено перспективні шляхи безперервного професійного розвитку вчителя основної школи.

Ключові слова: здоров'язберезувальна компетентність, учитель основної школи, післядипломна освіта, модель, наукові підходи.

Постановка проблеми. Для того, щоб розвинути в учителя основні складові здоров'язберезувальної компетентності та засвідчити володіння нею на необхідному рівні, нам потрібно чітко уявляти структуру і зміст процесу вдосконалення досліджуваної компетентності. Для реалізації цієї мети доцільно вдатися до *теоретичного моделювання* процесу післядипломного професійного зростання вчителя-предметника, при чому потрібно враховувати не лише специфіку фахової діяльності педагога, а і його досвід, вік, ставлення до власного здоров'я тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Ретроспективний аналіз наукових праць засвідчив, що проблематику моделювання процесу вдосконалення педагогічної діяльності досліджували такі вчені, як К. Гнезділова і С. Касярум, Є. Лодатко, В. Монахов, А. Москальова, І. Підласий, О. Самборська, В. Успенська, О. Шатрова та ін. У своїх працях вчені висвітлили основні дискусійні аспекти моделювання і запропонували тлумачення низки ключових понять, алгоритми побудови моделей та підходи до виділення їх структурних компонентів.

Так, І. Підласий у своєму підручнику пише про те, що педагогічне моделювання сприяє оптимізації структури навчального матеріалу; плануванню освітнього процесу; управлінню пізнавальною діяльністю й освітньо-виховним процесом; діагностиці, прогнозуванню, проектуванню навчання (Підласий, 2006).

В. Монахов стверджує, що моделювання – це розроблення та створення формальної моделі педагогічного процесу або його складників, що відображає основні ідеї, методи, форми, засоби, прийоми й технологічні рішення, які надалі підлягають експериментальному вивченню в умовах педагогічного процесу (Монахов, 2001).

Дослідниця О. Самборська трактує модель як «розгорнуту програму, що охоплює напрями досягнення поставленої мети та має певну структурну організацію» (Самборська, 2018). У своєму дослідженні вона вказує на існуюче в наукових розвідках розмежування моделей: предметне моделювання передбачає відображення геометричних, фізичних, динамічних, функціональних характеристик предмета моделювання, а знакове – представлене в схемах, графіках, таблицях. Водночас дослідниця фіксує тенденцію до застосування в педагогічних працях структурно-функціональних моделей.

А. Москальова вбачає функціональне призначення моделі в наданні допомоги досліднику задля розуміння сутності, пояснення досліджуваного процесу, прогнозуванні результатів функціонування і розвитку системи, а також – в ілюструванні досліджуваного процесу. Насамкінець, у модель закладено можливості проєктування та оцінки процесу, визначення його внутрішніх механізмів та можливостей керування ним (Москалева, 2010).

Щодо моделювання процесу підвищення кваліфікації вчителів, то за твердженням В. Успенської, воно «допомагає створити зразок досліджуваного об'єкта, ... передбачити його структуру, властивості, взаємозв'язки між елементами» (Успенська, 2015), а також – розкрити етапність здійснюваної експериментальної роботи.

Отже, унаслідок наукового пошуку з'ясовано, що розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи в системі післядипломної освіти стане значно ефективнішим завдяки педагогічному моделюванню. Модель дасть змогу зрозуміти, що саме необхідно розвивати, зіставити її з тим, що вже сформовано. На основі моделі можна сформулювати теоретичні аспекти, глибше пізнати структуру й механізм взаємодії аналізованої системи, що забезпечить достовірність оброблення отриманих результатів.

Мета статті полягає в характеристиці запропонованої моделі розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи в системі післядипломної освіти.

Основними методами дослідження є аналіз, синтез, узагальнення та систематизація психолого-педагогічних джерел із проблеми розвитку здоров'язбережувальної компетентності, абстрагування та моделювання –

для розробки моделі розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи в системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. Нами спроектовано теоретичну модель розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя основної школи у системі післядипломної освіти (рис. 1), яка передбачає визначення організаційно-педагогічних умов для вдосконалення здоров'язбережувальної діяльності педагога ЗЗСО II ступеня з метою забезпечення позитивної динаміки розвитку його здоров'язбережувальної компетентності.

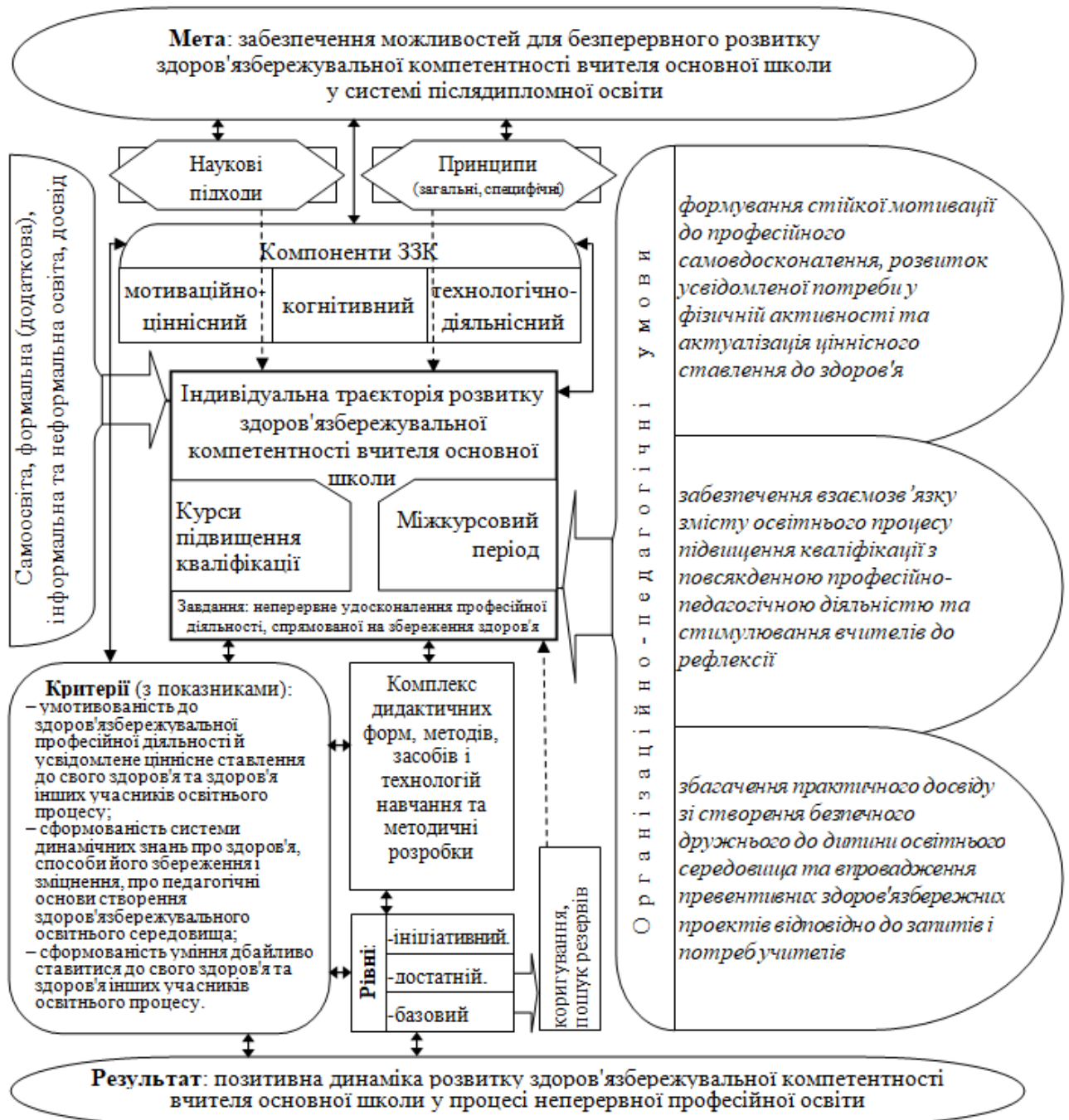

Рис. 1. Модель розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя основної школи у системі післядипломної освіти.

Схарактеризуємо основні *етапи* змодельованого процесу, що об'єктивно зумовлений чинниками – як зовнішніми (соціальним замовленням на компетентного вчителя, що спричинене зростанням запитів суспільства), так і внутрішніми (реалізацією особистих потреб і запитів педагога). Ми вважаємо їх своєрідними «активаторами» професійно-особистісного розвитку вчителя, які почергово включаються у процес його неперервного вдосконалення, формуючи індивідуальну траєкторію покрокових змін і набуваючи якісно нових станів.

Цільовий етап удосконалення вчителів основної школи в системі післядипломної освіти представлений метою нашого дослідження – забезпечення можливостей для безперервного розвитку здоров'язбережувальної компетентності педагогів.

У закладі загальної середньої освіти II ступеня виконання вчителем-предметником професійних обов'язків передбачає одночасне формування в учнів предметних компетентностей та забезпечення визначеної атестаційними вимогами реалізації «наскрізних ліній» освіти, зокрема соціально значимої надпредметної теми «Здоров'я і безпека» (означеної в державному стандарті базової загальної середньої освіти (*Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти*)). Піклування й турбота про стан здоров'я українських школярів засвідчує необхідність удосконалення професіоналізму вчителів-предметників у формуванні здоров'язбережувального освітнього середовища, у розв'язанні освітніх проблем здоров'я, що виникають у нових соціально-економічних умовах. Робота в цьому напрямі є актуальною з огляду на реформаційні процеси, які відбуваються у вітчизняній системі шкільної освіти: одним із головних пріоритетів Нової української школи є розвиток у дітей і підлітків ключових психосоціальних компетентностей – соціальної і здоров'язбережувальної.

Концептуальний етап моделі вміщує низку загальнодидактичних та специфічних *наукових підходів*, які застосовані для розв'язання проблеми (компетентнісний, особистісно орієнтований, діагностичний, аксіологічний, діяльнісний, андрагогічний, акмеологічний, рефлексивний), та засадничих *принципів* (науковості, достовірності, індивідуалізації, активності, неперервності, гнучкості і мобільності), які є сталими для досліджень із теорії та методики професійної освіти (Гончаренко, 2008), присвячених удосконаленню педагогічної майстерності вчителів, зокрема в системі післядипломної освіти. Зупинимось на їх описі докладно.

Компетентнісний підхід визначає цільові та результативні аспекти формувального експерименту дослідження, розкриває його провідну концепцію, надає змогу спроектувати процес розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи як їх загальної компетентності в системі ПО.

Особистісно орієнтований підхід втілював головну ідею дослідження, сутність якої полягала в адаптації загальної програми розвитку здоров'язбережувальної компетентності до індивідуальних та фахових (предметних) особливостей учителя-предметника ЗЗСО II ступеня як одного з розбудовників здоров'язбережувального освітнього простору школи без нівелювання й усереднення процесу і результатів фахового (методичного) вдосконалення.

Діагностичний підхід дав змогу реалізувати особистісно орієнтований (персоніфікований) підхід розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи в системі ПО, надавши цінну інформацію щодо стану сформованості окремих компонент досліджуваної компетентності, їх відповідності посаді вчителя-предметника основної школи.

Аксіологічний підхід був спрямований на виокремлення тих цінностей, які будуть сприяти розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя основної школи: усвідомлення значущості здоров'я як життєвої цінності, розуміння важливості ведення здорового способу життя та стеження за станом власного здоров'я; усвідомлення важливості активності в пошуку й відборі інформації про теоретичні аспекти вдосконалення здоров'язбережувального освітнього середовища основної школи.

Діяльнісний підхід щодо розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи в системі ПО забезпечено: суб'єктною позицією вчителів основної школи в освітньому процесі; їх пізнавальною активністю, наполегливістю, цілеспрямованістю; організацією самостійної роботи, спрямованої на саморозвиток і самоосвіту, зміст якої було визначено на основі діагностики окремих компонентів здоров'язбережувальної компетентності.

Діяльнісний підхід був реалізований у ході дослідження на основі особистісно орієнтованого підходу, оскільки зміст навчальної діяльності цілком залежав від рівня розвитку компонентів здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи. Діяльнісний підхід передбачав системне застосування ІКТ для реалізації моніторингу стану свого здоров'я та оцінки стану здоров'я оточуючих в освітньому середовищі основної школи, та нейтралізації впливу на здоров'я основних негативних чинників, формування

вмінь використовувати здоров'язберезувальні технології, активні та інтерактивні методи навчання у своїй професійно-педагогічній діяльності.

Андрогогічний підхід був спрямований на формулювання і реалізацію освітніх цілей дорослих людей (різного віку, статі, з різним досвідом і професійним статусом) задля забезпечення ефективності їх навчання в системі ПО (Вихрущ та ін., 2018).

Акмеологічний підхід було спрямовано на розвиток успішної і впевненої в собі особистості вчителя-предметника, яка водночас критично оцінює свої успіхи та недоліки у здійсненні професійно-особистісної діяльності на засадах здоров'язбереження, яка здатна до самовдосконалення й саморозвитку.

Стимулювання саморозвитку особистості в освітньому процесі, активізацію її зусиль, спрямованих на подолання труднощів, вирішення проблем, визначення нових перспектив особистісного розвитку, порівняння власного досвіду здоров'язберезувальної діяльності з кращими зразками професійного здоров'язбереження вчителів-колег – усе це забезпечено акмеологічними засадами (Дубасенюк, 2018) розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителя основної школи в системі ПО.

Рефлексивний підхід був спрямований на організацію пошуку вчителями основної школи власних внутрішніх ресурсів у процесі розвитку здоров'язберезувальної компетентності і коригування власної індивідуальної траєкторії. Він дозволяв посилити увагу до процесу та результатів здоров'язберезувальної діяльності, до характеру взаємодії з колегами, учнями та їх родинами, забезпечити критичне осмислення проблем і результатів власної діяльності, проаналізувати освітнє середовище, у якому вони взаємодіють, вивчити характер ризиків, негативні чинники прямої або опосередкованої відмови дії тощо.

На цьому ж етапі визначаємо структурно-компонентний склад здоров'язберезувальної компетентності. У нашому дослідженні основну увагу зосереджено увагу на виокремленні в складі здоров'язберезувальної компетентності основних структурних *компонентів*:

– мотиваційно-ціннісного (наявність позитивної мотивації до професійно-педагогічної діяльності на засадах здоров'язбереження та прагнення до її вдосконалення, усвідомлення цінності здоров'я і здоров'язбереження як світоглядної орієнтації);

– когнітивного (наявність знань про здоров'я і здоров'язбереження учасників освітнього процесу, про основні напрями здоров'язберезувальної діяльності вчителя-предметника основної школи);

– технологічно-діяльнісного (наявність умінь щодо використання здоров'язбережувальних технологій і здійснення професійно-педагогічної діяльності на засадах превентивного здоров'язбереження) та їх удосконалення).

Організаційно-діяльнісний етап – включає процес проектування та реалізації індивідуальної траєкторії розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя основної школи, оскільки ключовою фігурою досліджуваного процесу є особистість учителя-предметника, який націлений на постійне вдосконалення, як на курсах підвищення кваліфікації, так і в міжкурсовий період.

Оскільки ситуація із стандартизацією післядипломної освіти в курсовий та міжкурсовий період залишилася незмінною – у компетенції мережевої системи закладів ПО, то логіка освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації (на прикладі КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського») схематично може бути зображена таким чином (рис. 2):

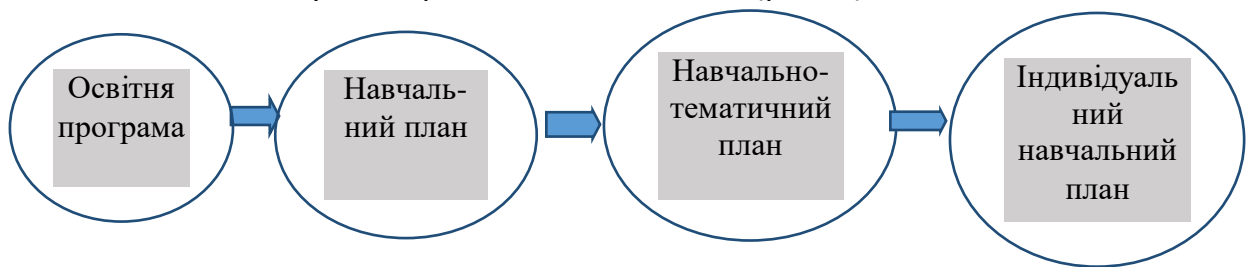

Рис.2. Схема індивідуалізації КПК

Оскільки в післядипломній педагогічній освіті індивідуальний навчальний план учителя реалізує його індивідуальну освітню траєкторію (Положення..., 2007), одним із визначальних складників і запорукою ефективності проєктованої моделі обґрунтовано вважаємо побудову та реалізацію *індивідуальної траєкторії розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя-предметника основної школи*, яка передбачає вдосконалення його здатності провадити професійну діяльність на засадах здоров'язбереження, самовдосконалюватися, піклуватися про власне здоров'я в усіх його проявах (фізичному, емоційному, інтелектуальному, духовному і соціальному) тощо.

До перспективних шляхів безперервного професійного розвитку вчителя основної школи відносимо: підвищення кваліфікації, стажування, самоосвіту, формальну (додаткову), інформальну та неформальну освіту, досвід (його інтерпретація), участь у проєктах різного рівня (міжнародних, всеукраїнських, регіональних тощо).

Також на організаційно-діяльнісному етапі нами передбачено активну роботу відповідних підрозділів закладів післядипломної освіти

щодо забезпечення науково-методичного супроводу професійно-педагогічної взаємодії суб'єктів освітньої діяльності для розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи, представленого комплексом дидактичних форм, методів, засобів і технологій навчання та методичними розробками.

Ефективність пропонованого науково-методичного супроводу вбачаємо в синхронізованій діяльності у створенні комплексу виокремлених і обґрунтованих взаємопов'язаних організаційно-педагогічних умов (формування стійкої мотивації до професійного самовдосконалення, розвиток усвідомленої потреби у фізичній активності й актуалізація ціннісного ставлення до здоров'я; забезпечення взаємозв'язку змісту освітнього процесу підвищення кваліфікації з повсякденною професійно-педагогічною діяльністю та стимулювання вчителів до рефлексії; збагачення практичного досвіду зі створення безпечного дружнього до дитини освітнього середовища та впровадження превентивних здоров'язберезувальних проєктів відповідно до запитів і потреб учителів), можливість реалізації яких убачаємо як на курсах підвищення кваліфікації, так і в міжкурсовий період:

✓ у цілеспрямованій співпраці з адміністрацією щодо поліпшення якості післядипломного навчання педагогів і забезпечення його неперервності (спираємося на базові механізми самооцінки, саморозвитку і рефлексії);

✓ в організації тренінгів з розвитку ціннісного ставлення до здоров'я (свого й оточуючих) з опорою на внутрішнє бажання провадити професійну діяльність без шкоди для свого здоров'я, а також здоров'я учнів і колег;

✓ у підтримці, заохоченні свідомого планування вчителями свого життя на найближчі 5–7 років у вигляді реально обґрунтованої програми самовдосконалення, основні положення якої націлені на зміцнення здоров'я та усунення, подолання, нівелювання професійних ризиків тощо);

✓ в активному використанні колективних форм роботи, зокрема, шляхом розробки й запровадження авторського семінару-тренінгу з розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителів-предметників ЗЗСО II ступеня за участю вчителів «Фізичної культури» і «Основ здоров'я»;

✓ в інтерактивній роботі з мішаними групами (об'єднання в одній команді фахівців різного фахового спрямування) для залучення потенційних ресурсів і можливостей взаємонавчання;

✓ у заохоченні до участі в реалізації превентивних здоров'язберезувальних проєктів та заходах, спрямованих на покращення здоров'я;

✓ у реалізації програми індивідуального консультування (методичного коучингу) вчителів.

Зауважимо, що вдосконалення здоров'язберезувальної компетентності вчителів основної школи передбачає створення комплексу сформульованих умов, але ми не ставимо собі за мету визначення всіх можливих організаційно- педагогічних умов, які можуть мати позитивний вплив на розвиток досліджуваної нами компетентності, а обмежуємося лише тими, що, на наше переконання, є найсуттєвішими й цілком або більшою мірою можуть забезпечити досягнення окресленої мети. Додамо, що сформульовані умови перебувають між собою не в ієрархічних, а в координативних відносинах. Ефективність їх упровадження перевіряється шляхом діагностування для вивчення проявів набутого раніше рівня здоров'язберезувальної компетентності, визначення та констатації наявного.

Діагностувальний етап презентований з'ясуванням прояву низки визначених *критеріїв* (із показниками) та встановленням *рівня* – ініціативного (високого), достатнього (середнього) чи базового (низького). Відповідно, два найнижчі рівні потребують окремої додаткової цілеспрямованої роботи з *коригування та пошуку резервів* у побудові індивідуальної траєкторії розвитку вчителя. Це зумовлено ідеалістичним прагненням до забезпечення можливостей стимулювання в учителів-предметників постійного розвитку здоров'язберезувальної компетентності, який є динамічним за своєю природою, а також – розумінням процесу поетапного вдосконалення особистістю досліджуваних якостей із позицій висхідного колового руху.

Розроблена модель є структурно-функціональною, містить сталі (конкретна мета та чинники, які забезпечують її досягнення) та варіативні (засоби досягнення основного завдання) складові. Вона цілісна, адже всі її компоненти взаємопов'язані, мають певне змістове навантаження і працюють на *результат* – розвиток здоров'язберезувальної компетентності вчителя основної школи в післядипломній освіті. Зауважимо, що пропонується модель є відкритою системою й може поповнюватися новими компонентами.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, у сконструйованій моделі визначено наукові підходи, принципи, зміст, організаційно-педагогічні умови, навчально-методичний супровід, які необхідні для розвитку основних компонент здоров'язберезувальної компетентності, а також відображено елементи оцінки й опису результатів досліджуваного процесу. Передбачаємо, що освітній процес, побудований

на основі розробленої моделі, уможливить досягнення *мети* – забезпечення можливостей для розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя-предметника ЗЗСО II ступеня. Запропоновану модель розглядаємо як засіб організації практичних дій, спрямованих на досягнення означеної мети.

Запропонована модель розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів основної школи в системі післядипломної освіти включає систему структурних і функціональних компонентів, які забезпечують розвиток професійно-особистісних якостей і здатностей, зумовлюють індивідуалізацію траєкторії розвитку здоров'язбережувальної компетентності, професійну освіту та вдосконалення педагогічної майстерності учителів-предметників основної школи. Перспективи подальшої наукової роботи вбачаємо в практичній реалізації розробленої моделі в системі післядипломної освіти задля вдосконалення алгоритму побудови освітньої траєкторії професійного розвитку досліджуваних учителів.

ЛІТЕРАТУРА

- Вихрущ, А. В., Вихрущ, В. О., Романишина, Л. М. (2018). *Загальні основи андрагогіки*. Тернопіль (Vykhruhshch, A. V., Vykhruhshch, V. O., Romanyshyna, L. M. (2018). *General basics of andragogy*. Ternopil).
- Гончаренко, С. У. (2008). *Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям*. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця» (Honcharenko, S. U. (2008). *Pedagogical researchers: methodological guidelines to senior scientists*. Kyiv- Vinnytsia: DOP «Vinnytsia»).
- Дубасенюк, О. А. (2018). Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки майбутніх педагогів. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія*, (сс. 59-122). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова (Dubaseniuk, O. A. (2018). *Acmeological principles of continuous professional training of future teachers. Theory and methods of professional pedagogical training of educational staff: acmeological aspects*, (pp. 59-122). Kyiv).
- Монахов, В. М. (2001). Педагогическое проектирование – современный инструментарий дидактических исследований. *Школьные технологии*, 5, 75-89 (Monakhov, V. M. (2001). *Pedagogical designing – modern tools of didactic researches. School technologies*, 5, 75-89).
- Москалева, А. С. (2010). Модель процесса формирования готовности к здоровьесберегающей деятельности у будущих социальных педагогов. *Профессиональное образование. Столица*, 4, 45 (Moskaleva, A. S. (2010). *The model of readiness formation process to the health-preserving activity of future social teachers. Professional education. Stolica*, 4, 45).
- Подласый, И. П. (2007). *Общие основы. Процесс обучения. Педагогика. Новый курс: учебник для студ. пед. вузов*. Москва: Просвещение (Podlasyi, I. P. (2007). *General basis. The process of education. Pedadody. New course. Manual for students of pedagogical high schools*. Moscow).
- Положення про організацію освітнього процесу КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» (2017). Кропивницький (Regulations of the organization of the educatiobal process

in CI "Kirovohrad regional institute of postgraduate pedagogical education named after Vasyl Sukhomlynskyi (2017). Крорувнытський).

Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: постанова Каб. Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. База даних «Законодавство України». Дата оновлення: 21.08.2012 (On approval of the State standard of basic and complete general secondary education. Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine (23.11.11, №1392). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>).

Самборська, О. В. (2018). Підготовка майбутніх магістрів технологічної освіти до моніторингу навчальних досягнень студентів (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Хмельницький (Samborska, O. V. (2018). Preparation of future masters of technological education for monitoring students' academic achievements (PhD thesis). Khmelnytskyi).

Успенська, В. (2015). Модель розвитку професійної компетентності вчителів основ здоров'я у процесі підвищення кваліфікації. Післядипломна освіта. 2, 151, 15-19 (Uspenska, V. (2015). The model of professional competence development of health basics teachers' in the process of further training. Postgraduate education, 2, 151, 15-19).

РЕЗЮМЕ

Железнова Татьяна. Модель развития здоровьесберегающей компетентности учителей основной школы в системе последипломного образования.

В статье подчеркивается необходимость развития у учителя основной школы здоровьесберегающей компетентности. Говорится о необходимости построения модели развития указанной компетентности. Анализируются взгляды ученых относительно затронутой проблематики. Предложена теоретическая модель развития здоровьесберегающей компетентности учителя основной школы в системе последипломного образования, состоящий из определенных этапов: целевой, концептуальный, организационно-деятельностный, диагностирования. Определены перспективные пути непрерывного профессионального развития учителя основной школы.

Ключевые слова: здоровьесберегающая компетентность, учитель основной школы, последипломное образование, модель, научные подходы.

SUMMARY

Zhelieznova Tetiana. The model of health-preserving competence development of primary school teachers in the system of postgraduate education.

The article emphasizes the need of health-preserving competence development of primary school teachers. It analyzes the views of scientists on the raised issues. It is said about the need of a model for the development of this competence, which will make it possible to understand what exactly needs to be developed, to compare it with what has already been formed. The article proposes a theoretical model of health-preserving competence development of primary school teachers in the system of postgraduate education, which consists of certain stages: target, conceptual, organizational activity, diagnostic. The key element of the model is to define and substantiate interconnected organizational and pedagogical conditions (formation of stable motivation for professional self-improvement, development of conscious need for physical activity and actualization of values of health; ensuring interrelation of educational process with daily professional pedagogical activities and stimulating teachers to reflect; enriching practical experience in creating a safe friendly educational environment for children and implementing preventive health projects in accordance with the requests and needs of teachers.)

Among the promising ways of continuous professional development of primary school teachers we can define: advanced training, internship, self-education, formal (additional), informal and nonformal education, experience (its interpretation), participation in projects of various levels (international, national, regional, etc.).

The constructed model identifies scientific approaches, principles, content, organizational and pedagogical conditions, educational and methodological support necessary for the development of the main components of health competence, as well as reflects the elements of evaluation and description of the results of the research process. We assume that the educational process, built on the basis of the developed model, will make it possible to achieve the goal – to provide opportunities for the development of health competence of primary school teachers. We consider the proposed model as a means of organizing practical actions aimed at achieving this goal.

Key words: *health-preserving competence, primary school teachers, postgraduate education, model, scientific approaches.*

УДК 378.015.31:172.15

Людмила Задворняк

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
ORCID ID 0000-0002-8677-5813
DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/104-114

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті визначено поняття «патріотизм», виявлені закономірності та принципи патріотичного виховання і представлено їх зміст. Проаналізовано основи формування громадянської позиції студентської молоді в процесі патріотичного виховання через любов до своєї історії та Батьківщини. У зв'язку з цим духовне, моральне і патріотичне виховання стає запорукою правильної громадянської позиції.

Метою статті є дослідження основ формування громадянської позиції студентської молоді в процесі патріотичного виховання. Для досягнення поставленої мети були використані методи аналізу наукової літератури для визначення сутності досліджуваної проблеми. Представлені результати дослідження основних засад формування громадянської позиції студентської молоді в процесі патріотичного виховання.

Ключові слова: *патріотизм, патріотичне виховання, студентська молодь, громадянська позиція, громадянськість, державність, Батьківщина, заклад вищої освіти.*

Постановка проблеми. Сучасна соціально-економічна ситуація в нашій країні характеризується демократичними змінами в державному устрої, посиленням ролі громадян у політичній і соціальній системі. Найважливішою ознакою і умовою сталого розвитку демократичної держави є громадянське суспільство, формування якого виступає актуальним завданням сучасного життя й визначає основи формування громадянськості соціально-орієнтованого молодого покоління. Від громадянської позиції молоді, від її соціально-політичної активності й духовно-моральних орієнтацій залежить